

บทที่ 1

บทนำ

การบริหารการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) มาตรา 39 กำหนดให้กระทรวง กระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาโดยยึดหลักการจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาให้มีความเป็นเอกภาพในเชิงนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและมีอิสระในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ซึ่งเป็นการสร้างฐานและความเข้มแข็งให้กับหน่วยงานทางการศึกษาให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ได้มาตรฐานและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง¹ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานหลักคือสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยอาศัยองค์ประกอบหลัก 3 ประการคือ กระบวนการบริหารการศึกษา กระบวนการเรียนการสอน และกระบวนการนิเทศการศึกษา สำหรับกระบวนการนิเทศศึกษานั้นเป็นกระบวนการหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ต้องปฏิบัติประสานสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบกับกระบวนการบริหารและกระบวนการเรียนการสอน เพราะหากขาดกระบวนการใดกระบวนการหนึ่งอาจส่งผลให้คุณภาพการศึกษาด้อยลงไปได้ โดยเฉพาะกระบวนการนิเทศการศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนได้ดำเนินการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ² โดยนโยบายเร่งด่วนที่สำคัญในการเป็นกลไกให้เกิดการพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ มีความเป็นเลิศและเกิดความเสมอภาคในการให้บริการทางการศึกษาที่เท่าเทียมกันและได้มาตรฐาน³ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษาจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์(ร.ส.พ.), 2546), 6.

² เมตต์ เมตต์การุณจิต, “การนิเทศในโรงเรียนประถมศึกษา,” วารสารวิชาการ 4, 12 (2543): 54-60.

³ สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการบริหารและพัฒนาสถานศึกษาโรงเรียนคุณภาพ (Guidelines on the best practice for quality school) (กรุงเทพฯ : บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด, 2547), 1-3.

จะต้องสร้างองค์กรของตนเองให้มีคุณภาพ เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้จัดการความรู้ พัฒนาความรู้ พัฒนาความคิดและพัฒนาศักยภาพการจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด⁴

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันสังคมโลกได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านการศึกษาได้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างใหม่ ตลอดจน หลักสูตรการศึกษา การปฏิรูปการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นทักษะการคิดให้กับผู้เรียน รวมถึงการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญซึ่งจะเป็นนิมิตรหมายที่ดีที่จะเตรียมทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพให้กับสังคมและประเทศชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานศึกษาในปัจจุบันได้รับมอบหมายอำนาจมากขึ้น ทั้งในด้านโครงสร้างและการบริหารจัดการ มีการร่วมคิดและร่วมตัดสินใจระหว่างบุคคลในโรงเรียนและผู้บริหาร มีการบริหารจัดการที่โรงเรียนหรือที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน (school-base manegement) ครูมีอำนาจและมีส่วนในการตัดสินใจในเรื่องการจัดการศึกษามากยิ่งขึ้น (teacher empowerment) ซึ่งจะสร้างทั้งความพึงพอใจและความไม่มั่นใจในบทบาทหน้าที่ดังกล่าว ซึ่งการนิเทศการศึกษาจะสามารถช่วยครูหรือบุคลากรในสถานศึกษาได้ ดังนั้นผู้ทำหน้าที่นิเทศ ผู้นำทางด้านการศึกษา หรือผู้บริหารจะต้องมีบทบาทเป็นผู้ช่วยเหลือครูหรือบุคลากรในสถานศึกษาให้จัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนที่เน้นความเป็นประชาธิปไตยมากที่สุด และต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษา ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ⁵

หลังจากการประกาศพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาโดยการกำหนดให้โรงเรียนมีการประกันคุณภาพการศึกษาและพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐานการศึกษาแล้ว มีการประเมินและปรับปรุงคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดหรือปรับปรุงมาตรฐานให้สูงขึ้น การนิเทศการศึกษาจึงได้รับปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยมองว่าการนิเทศการศึกษา ที่รวมถึงการนิเทศภายในโรงเรียน เป็นการดำเนินการที่ทำให้ครูมีความพึงพอใจ และมีกำลังใจ ที่จะพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และพัฒนาการดำเนินงานใดๆ ของโรงเรียน ให้เป็นไปตามมาตรฐานของโรงเรียนและของบุคลากรให้สูงขึ้นและรักษาไว้ จนส่งผลให้โรงเรียนเป็นที่ยอมรับของผู้รับประโยชน์จากโรงเรียนทุกฝ่าย ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กล่าวถึงการนิเทศการศึกษาไว้ใน มาตรา 4 ดังนี้

⁴รัชพล คชชารุ่งโรจน์, โรงเรียนทันสมัย (กรุงเทพฯ: บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์,2547), 49.

⁵วีชรา เล่าเรียนดี, การนิเทศการสอน (Supervision of Instruction)(นครปฐม:ม.ป.พ.,2548), 232.

“บุคลากรทางการศึกษา หมายความว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา รวมทั้งผู้สนับสนุนการศึกษา ซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ให้บริการ หรือปฏิบัติงานเกี่ยวเนื่องกับการจัดกระบวนการเรียนการสอน การนิเทศและการบริหารการศึกษา ในหน่วยงานการศึกษาต่าง ๆ”⁶ และมาตรา 20 วรรค 4 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 กำหนดให้มีคณะกรรมการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล และนิเทศการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อทำหน้าที่ในการกำกับ ดูแล การบริหารและการจัดการด้านวิชาการ เกี่ยวกับการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย นิเทศ ติดตามและประเมินผลการบริหารและการดำเนินการ โดยมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของหน่วยงานและสถานศึกษา เพื่อเตรียมการรับนิเทศ ติดตามและประเมินผลจากหน่วยงานภายนอก⁷

การนิเทศการศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่เกิดจากความร่วมมือของคณะครู บุคลากรทางการศึกษา โดยการแนะนำให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือและเสริมสร้างขวัญและกำลังใจให้ผู้ที่ได้รับการนิเทศได้พัฒนาความรู้ความสามารถและพฤติกรรมการสอนด้วยตนเอง ให้สามารถปฏิบัติภารกิจทางด้านการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนส่งเสริมให้บุคลากรที่ได้รับการนิเทศมีความรู้ที่ทันสมัยสามารถนำไปบูรณาการใช้เพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้⁸ นอกจากนี้การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาเนื่องจากเป็นกระบวนการที่ช่วยปรับปรุงและพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการจัดการเรียนรู้อะไรและประสิทธิภาพการบริหารและการจัดการ เพื่อนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในที่สุด การนิเทศการศึกษายังเป็นส่วนหนึ่งที่มีผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพการจัดการศึกษาและการพัฒนาการศึกษาทุกชั้นตอน เนื่องจากเป็นตัวการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เป็นไปในทางที่พึงประสงค์ และบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ ทั้งนี้เพราะการนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคน พัฒนางาน และพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การนิเทศการศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่

⁶ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, การนิเทศการศึกษา[Online], accessed 14 March 2009. Available from URL <http://onec.go.th/topnews/view.php?549>

⁷ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางดำเนินงาน ของคณะกรรมการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลและนิเทศการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้า และพัสดุภัณฑ์, 2549), 2.

⁸ ชีระพงษ์ ศรีโพธิ์, การสร้างและพัฒนาดาว 7 ดวงเพื่อการนิเทศและประเมินตนเอง โรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ (นครปฐม:สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครปฐม.สำนักงานการประถมศึกษา, 2544), 228.

ช่วยเหลือและสนับสนุนกระบวนการบริหารและกระบวนการสอนให้มีคุณภาพและบรรลุเป้าหมาย ตลอดจนการนิเทศการศึกษามีขอบข่ายการปฏิบัติงานที่มุ่งเน้นการรักษาควบคุมมาตรฐานการศึกษา โดยตรง⁹ การนิเทศการศึกษาก่อให้เกิดการพัฒนาการศึกษาใน 2 ประการคือ ประการแรกทำให้เกิดการปรับปรุงและเกิดการเลือกสิ่งที่ดีที่สุดมาเป็นวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพราะผู้นิเทศย่อมคลุกคลีอยู่กับงานการศึกษาและประชาชน จนมีความรู้ประสบการณ์เพียงพอที่จะบอกได้ว่า สิ่งใดที่ประชาชนในชุมชนนั้นต้องการและสิ่งนั้นควรจะกลายเป็นวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพราะการศึกษาต้องตอบสนองความต้องการของประชาชน ประการที่สองทำให้มีการปรับปรุงการวิธีการจัดการเรียนรู้และวิธีให้การศึกษาดีขึ้น เพราะบุคคลหรือศึกษานิเทศก์ที่เข้าไปทำการนิเทศนั้นจะทำหน้าที่ทั้งให้คำปรึกษาและวิเคราะห์วิจารณ์ภาระงานต่างๆของการให้การศึกษาอยู่เสมอ ทั้งนี้ศึกษานิเทศก์ต้องอาศัยประสบการณ์และผลงานการวิจัยทางการศึกษาและวิจัยอื่นๆ ทั้งที่ผลงานของศึกษานิเทศก์เองและผลงานของผู้อื่น เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนางานด้านการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา¹⁰

ปัญหาของการวิจัย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2)พ.ศ. 2545 ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและพัฒนากระบวนการนิเทศการศึกษาโดยเฉพาะรูปแบบการนิเทศและการจัดโครงสร้างการบริหารงานนิเทศการศึกษา โดยอาศัยพื้นฐานปัญหา จากการศึกษาที่ได้ค้นพร้อมกับความเคลื่อนไหวทางการศึกษาที่เกิดขึ้นภายใต้ระบบบริหารจัดการตามโครงสร้างองค์กรและแบ่งส่วนงานใหม่ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีผลกระทบต่อการบริหารงานบุคคล โดยเฉพาะการคัดเลือก เลือกรองบุคคลที่มีความเหมาะสมลงตำแหน่งใหม่ รวมทั้งการเกลี่ยอัตรากำลังบุคคลที่ปฏิบัติงานในหน่วยงาน ของกระทรวง ทบวง กรม กอง ที่ถูกยุบเลิกหรือเปลี่ยนแปลงบทบาทไปยังเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาตามความรู้ความสามารถ ส่งผลกระทบด้านการจัดระบบงบประมาณการเงิน การจัดสรรที่ดินและอาคารสถานที่ พัสดุครุภัณฑ์ของส่วนราชการ และด้านการบริหารจัดการ เนื่องจากกำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษา ทั้งทางด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและบริหารทั่วไป ไปยัง

⁹ Nattle T, “A Teaching and Learning Approach to Supervision Within a teacher Education Program,” *Journal of Education For Teaching* 14 ,2(1899):125-133.

¹⁰ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2, การพัฒนาแบบจำลองการนิเทศปฏิบัติการเรียนรู้ที่มุ่งเน้น โรงเรียนเป็นฐาน (กรุงเทพฯ:สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต, 22546), 72-73.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ส่วนของหน่วยงานด้านการนิเทศการศึกษานั้น ได้รวบรวมศึกษานิเทศก์ จาก กรมสามัญ กรมพลศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนและประเมินผลการจัดการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา¹¹ การดำเนินงานการปฏิรูปการศึกษาครั้งนี้ได้สะท้อนถึงสภาพงานนิเทศ กำกับ ติดตาม การตรวจสอบ การประเมินผล การตรวจราชการ ของกระทรวงศึกษาธิการในการดำเนินงานด้านการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ขาดความเชื่อมโยงในการนำผลการนิเทศการศึกษา กำกับ ติดตามการตรวจสอบ การประเมินการใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างเหมาะสมและมีปัญหาสำคัญหลายประการ ดังนี้

1. องค์กรและหน่วยงานที่รับผิดชอบการตรวจราชการ ติดตามและประเมินผลการบริหาร และจัดการศึกษา ขาดศักยภาพในการดำเนินทั้งในด้านการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานงบประมาณ ส่งผลให้ไม่สามารถนำผลของการตรวจติดตามและประเมินผล มากำหนดนโยบายและแก้ปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. ระบบการตรวจราชการยังมีลักษณะเป็นเอกเทศ ขาดความเชื่อมโยงกับระบบการตรวจสอบและประเมินผล ขาดการแลกเปลี่ยนข้อมูล การนำผลของการตรวจราชการติดตามตรวจสอบ และประเมินผล ไปใช้ร่วมกัน อีกทั้งขาดการนิเทศงานให้คำแนะนำ และเป็นที่ยกย่องหรือ เพื่อให้เกิดการพัฒนาการบริหารและการดำเนินงานไปสู่ผลสัมฤทธิ์ของงาน เนื่องจากการติดตามตรวจสอบ ผู้ติดตามกับโครงสร้างการบริหารและการจัดการศึกษา ที่มีลักษณะของการรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง ต่างกรม ต่างหน่วยงาน ต่างทำหน้าที่ที่ตรวจ ติดตามและประเมินผลของตนเอง รวมทั้งการติดตามตรวจสอบ ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นไปเพื่อการตรวจจับผิดมากกว่าการนิเทศแนะนำ เพื่อปรับปรุงพัฒนา

3. ผู้ตรวจราชการกระทรวง ทำหน้าที่ตรวจราชการระดับกระทรวงที่รับผิดชอบอยู่ในทุกสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทั่วประเทศ แต่ไม่สามารถแสดงผลได้อย่างเต็มที่ที่จะทำให้กระทรวง กรมและหน่วยงานนำผลการตรวจราชการมาปรับใช้ได้อย่างเด่นชัด การใช้ประโยชน์จากรายงานผลการตรวจราชการค่อนข้างน้อย และส่วนใหญ่ไม่ได้รับความสนใจจากผู้บังคับบัญชาหรือหน่วยงานเท่าที่ควร

4. การนิเทศ ติดตาม การประเมินผล มิได้มุ่งผลผลิตและสัมฤทธิ์ผลของงานจริงจัง ส่งผลให้การดำเนินงานด้านการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ยังไม่เป็นที่พึงพอใจของสังคมโดยการรวมการศึกษาไทยยังขาดคุณภาพในทุกระดับ ขาดสมรรถภาพในการแข่งขันในเวทีโลก สาเหตุ

¹¹ สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, รายงานเพื่อปฏิรูปการศึกษา ภาคผนวก 2 (ม.ป.ท., 2544), 127-131.

สำคัญเป็นเพราะขาดการนิเทศ ติดตามตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานอย่างจริงจัง เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาพร้อมกัน

5. ด้านการนิเทศการศึกษา แม้ว่าจะมีศึกษานิเทศก์รับผิดชอบการนิเทศการศึกษาทั้งในระดับกรม จังหวัด และอำเภอแต่ไม่สามารถทำหน้าที่นิเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนได้อย่างแท้จริง ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่จึงยังคงทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ประสานงานวิชาการ เจ้าหน้าที่ฝึกอบรม ผู้ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษามากกว่าการทำหน้าที่นิเทศทางการศึกษา ตามบทบาทหน้าที่ที่ควรจะเป็น¹²

จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ได้แก่ งานธุรการ งานพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและกระบวนการเรียนรู้ งานวัดและประเมินผลการศึกษา งานส่งเสริมพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา งานนิเทศ ติดตามและประเมินผลระบบบริหารและการจัดการศึกษา งานส่งเสริมพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาและเลขานุการคณะกรรมการติดตามตรวจสอบ ประเมินผลผลและการนิเทศ การศึกษาอยู่ในระดับดีมาก แต่แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานนิเทศการศึกษาของสำนักเขตพื้นที่ การศึกษาในปัจจุบัน ผู้บริหารและศึกษานิเทศก์เห็นว่าควรให้ความสำคัญกับงานส่งเสริมพัฒนา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและกระบวนการเรียนรู้ การใช้สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีและแหล่ง การเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพภายใน ส่งเสริมกัลยาณมิตรการ นิเทศภายในสถานศึกษา การนิเทศแบบฝังตัว การนิเทศทางไกลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต¹³ นอกจากนี้รายงานการตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการประจำปีงบประมาณ 2547 พบว่า (1) นโยบายที่กำหนดให้ศึกษานิเทศก์ต้องทำงานร่วมกับสถานศึกษา ต้องหาวิธีช่วยเหลือสถานศึกษา ในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพ การนิเทศเพื่อการพัฒนาหลักสูตรต้องสร้าง ความเข้าใจที่ชัดเจนนำไปสู่การปฏิบัติจริง เนื่องจากการที่หลักสูตรกำหนดกรอบไว้ ให้สถานศึกษา จัดทำรายละเอียดเองก่อให้เกิดความหลากหลายในการปฏิบัติ เน้นให้มีการใช้สื่อที่มีคุณภาพ การจัด การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การพัฒนาบุคคล เป็นงานที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ต้องบริหารจัดการให้ศึกษานิเทศก์ทำงานร่วมกับสถานศึกษา (2) จากการศึกษาคำคิดเห็นของผู้บริหาร และศึกษานิเทศก์เกี่ยวกับการบริหารงานนิเทศการศึกษาของสำนักเขตพื้นที่การศึกษาพบช่องว่างของ

¹² สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, รายงานเพื่อปฏิรูปการศึกษา ภาคผนวก 3 (ม.ป.ท., 2544), 167-169.

¹³ พันธุ์ประภา พูนสิน, “การบริหารงานนิเทศการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา” (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2547), บทคัดย่อ.

การบริหารงานธุรการ งานส่งเสริมและพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา งานเลขานุการ คณะกรรมการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลและนิเทศการศึกษา เนื่องจากสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาบางเขตมีข้อจำกัดด้านบุคลากรและงบประมาณในการดำเนินงานจึงเป็นข้อพิจารณาของ ผู้บริหารที่จะดำเนินเกี่ยวกับการบริหารงานธุรการ งานส่งเสริมและพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและ เทคโนโลยีทางการศึกษาและงานเลขานุการคณะกรรมการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลและนิเทศ การศึกษา¹⁴

โดยสรุปแล้วการนิเทศการศึกษาที่บุคคลทั่วไปมีความเข้าใจว่าเป็นหน้าที่ของศึกษานิเทศก์หรือผู้บริหารระดับสูงเท่านั้น ในปัจจุบันทุกคนเล็งเห็นความสำคัญของการนิเทศมาก ขึ้นทั้งยังเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบโดยตรงของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาเนื่องจาก เหตุและความจำเป็น จึงจำเป็นอย่างยิ่งต้องให้ความสำคัญกับการนิเทศการศึกษาเพื่อให้สถานศึกษา ได้รับการพัฒนาด้านการนิเทศอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความ เจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ส่งผลให้สภาพการจัดการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์มีการเปลี่ยนแปลง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษาต้องมีการปรับตัว และพัฒนาตัวเองให้ก้าวทันต่อภาวะการณ์ปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคตที่ทำให้นักการศึกษา¹⁵

จากการศึกษาสภาพปัญหาดังกล่าวที่กระทรวงศึกษาธิการมีปัญหาการจัดการศึกษา ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรเนื่องจากการตรวจราชการ การตรวจสอบ การนิเทศ ติดตามและ ประเมินผลขาดความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ด้วยโครงสร้างการบริหารงานของสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษากำหนดให้กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา¹⁶ ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าการ นิเทศการศึกษามีความจำเป็นและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งทุกภาคส่วนจึงมี ความสนใจที่จะศึกษา รูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาของการวิจัยและสามารถตอบปัญหาของการวิจัยให้ชัดเจน ผู้วิจัยจึงกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. เพื่อทราบองค์ประกอบของกระบวนการนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา

¹⁴ สำนักผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ, "รายการตรวจราชการตามนโยบาย กระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ 2547(กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2547), 27-32.

¹⁵ ชารี มณีศรี, การนิเทศการศึกษา (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อมรรкарพิมพ์, 2538), 39.

¹⁶ พันธุ์ประภา พูนสิน, "การบริหารงานนิเทศการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา," 9.

2. เพื่อนำเสนอรูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

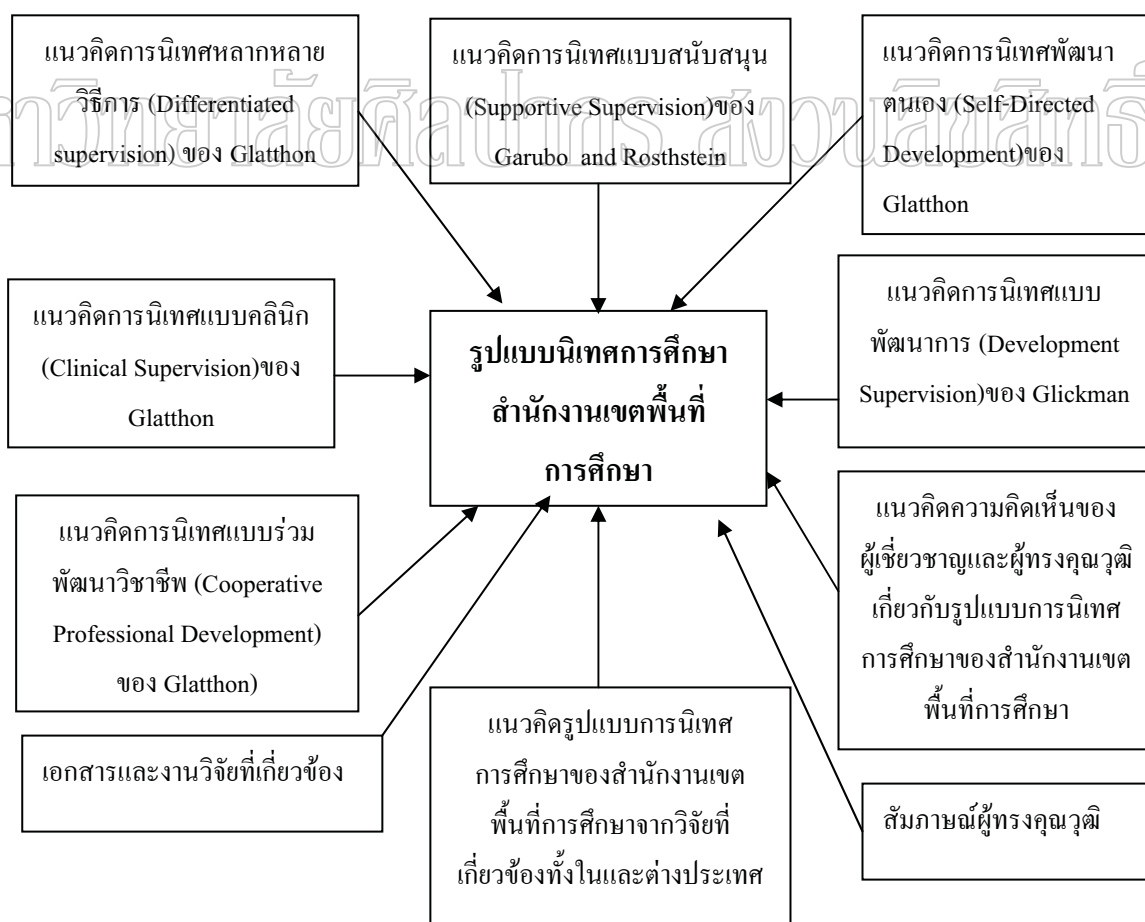
ข้อคำถามของการวิจัย

เพื่อเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามในการวิจัย รูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ดังนี้

1. การนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีองค์ประกอบของกระบวนการนิเทศอย่างไรบ้าง
2. รูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นอย่างไร

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดของรูปแบบนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา : Allan A. Glatthorn, “Differentiated Supervision,” Washington D.C.: Association for Supervision and Curriculum Development, Allen and Bacon, Inc. (1984) : 40-41

: Carl D. Glickman, Stephen P. Gordon and Jovita M. Ross- Gordon, Supervision and Instruction: Leadership: A Developmental Approach, 7th ed. (Boston: Allyn and Bacon, Inc., 1995), 197.

: Robert Goldhammer, Clinical Supervision (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1969), อ้างใน Carl D. Glickman, Stephen P. Gordon and Jovita M. Ross- Gordon, Supervision and Instruction: Leadership: A Developmental Approach, 7th ed. (Boston: Allyn and Bacon, Inc., 1995), 287-290.

: Thomas J. Sergiovanni and Robert J. Starratte, Supervision Human Perspective, 4th ed. (New York: McGraw-Hill Book Co, 1988), 11-13.

: Raymond C. Garubo and William S. Rothstein, Supportive Supervision in Schools (London: Greenwood Press, 1998), 1-8.

: สัจด์ อุทรานันท์, การนิเทศการศึกษาหลักการ ทฤษฎีและปฏิบัติ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มิตรสยาม, 2530), 84-87.

โดยกรอบแนวคิดรูปแบบนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดการนิเทศแบบสนับสนุน (Supportive Supervision) เป็นแนวคิดของการูโบ และรอสไตท์ (Garubo and Rothstein)¹⁷ แบบร่วมมือแบบหนึ่งที่ต้องอาศัยความร่วมมือกันอย่างจริงจังและจริงจังระหว่างครูและผู้นิเทศโดยเริ่มจากการสร้างความเชื่อถือไว้ใจกันและกันให้เกิดขึ้นก่อน ผู้นิเทศต้องมีความชำนาญมีความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีจิตวิทยา เกี่ยวกับการพัฒนาบุคลิกภาพและการพัฒนาความเป็นตัวเองของมนุษย์

2. แนวคิดการนิเทศแบบพัฒนาการ (Development Supervision) เป็นแนวคิดของ กลlickแมน กอร์ดอน และรอส กอร์ดอน (Glickman., Gordon, and Ross – Gordon)¹⁸ เป็นการส่งเสริม

¹⁷ Garubo C. Raymond and William S. Rothstein, Supportive Supervision in Schools (London: Greenwood Press, 1998), 1-8.

¹⁸ Carl. Glickman, Stephen P. Gordon and Jovita M. Ross – Gordon, Supervision and Instruction: A Developmental Approach, 3th ed. (Massachusetts: Allen and Bacon, Inc., 1995), 287-290.

สนับสนุนให้ครูไปสู่พัฒนาระดับสูงสุดนั้นคือสามารถพัฒนาตนเองได้มีระดับความสามารถในการคิดเชิงนามธรรมสูงขึ้น มีความรู้ลึกต่อภาระหน้าที่สูงขึ้น และให้ความร่วมมือมากขึ้น

3. แนวคิดการนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพ (Cooperative Professional Development) เป็นแนวคิดของ แกลทเทอร์ (Glatthorn)¹⁹ เป็นการที่เพื่อนร่วมงานต้องการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนของตนเอง โดยร่วมกันวางแผน กำหนดประเด็นที่สนใจ เพื่อทำการสังเกตการณ์สอน และประชุมปรึกษาหารือให้ข้อมูลย้อนกลับแก่กันและกัน

4. แนวคิดการนิเทศแบบคลินิก (Clinical Supervision) เป็นแนวคิดของกระบวนการนิเทศแกลทเทอร์ (Glatthorn)²⁰ เป็นการนิเทศเพื่อการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนในชั้นเรียนโดยตรง โดยเริ่มด้วยการพูดคุยปรึกษาหารือกันระหว่างตัวครูกับผู้นิเทศเกี่ยวกับแผนการสอน การสังเกตการณ์สอน การวิเคราะห์ข้อมูลการสอน และการให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ครู

5. แนวคิดการนิเทศแบบพัฒนาตนเอง (Self-Directed Development) เป็นแนวคิดของแกลทเทอร์ (Glatthorn)²¹ เป็นการนิเทศที่เหมาะสมกับครูที่มีความรู้ความสามารถและต้องการที่จะพัฒนางานในวิชาชีพของตนเองด้วยตัวเอง

6. แนวคิดการนิเทศหลากหลายวิธีการ (Differentiated supervision) เป็นแนวคิดของแกลทเทอร์ (Glatthorn)²² เป็นการรวบรวมวิธีการนิเทศหลายวิธีร่วมกันในการนิเทศ ประกอบด้วย การนิเทศแบบคลินิก การนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพ การนิเทศแบบพัฒนาตนเอง และการนิเทศโดยผู้บริหาร

นิยามศัพท์เฉพาะ

รูปแบบการนิเทศการศึกษา หมายถึง องค์ประกอบหลัก และกระบวนการทำงานของบุคลากรทางการศึกษาที่ทำหน้าที่นิเทศการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

¹⁹ Allen A. Glatthorn, Differentiated Supervision. A Developmental Approach, 2nd ed (Massachusetts : Allen and Bacon, Inc., 1984), 40 - 41.

²⁰ Glatthorn and Gogan , อ้างใน Carl. Glickman, Stephen P. Gordon and Jovita M. Ross – Gordon, Supervision and Instruction : A Developmental Approach, 3th ed. (Massachusetts : Allen and Bacon, Inc., 1995), 288.

²¹ Allen A. Glatthorn, Differentiated Supervision. A Developmental Approach, 2nd ed . (Massachusetts : Allen and Bacon, Inc., 1984), 49 - 58.

²² Ibid, 24..

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หมายถึง หน่วยงานที่ทำหน้าที่บริหารจัดการการศึกษา
ขั้นพื้นฐานให้สถานศึกษาปฏิบัติงานตามแนวนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น
พื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่ภาคกลาง 28 จังหวัด จำนวนทั้งสิ้น 50
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

การนิเทศการศึกษาของสำนักเขตพื้นที่การศึกษา หมายถึง การดำเนินงานของกลุ่มงาน
นิเทศ ติดตามและประเมินผล ในเขตพื้นที่การศึกษากับคณะกรรมการ ติดตาม ตรวจสอบ
ประเมินผล และนิเทศการศึกษา โดยให้คำปรึกษาแนะนำ ส่งเสริม สนับสนุน ปรับปรุงพัฒนา
ซึ่งมีขอบข่าย ภาระงาน 7 ด้าน ดังนี้ 1)งานธุรการ 2)งานพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและ
กระบวนการเรียนรู้ 3)งานวัดและประเมินผลการศึกษา 4)งานส่งเสริมและพัฒนาสื่อ นวัตกรรม
และเทคโนโลยีทางการศึกษา 5)งานนิเทศติดตามและประเมินผลระบบบริหารและการจัดการศึกษา
6)งานส่งเสริมพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา 7)งานเลขานุการคณะกรรมการติดตาม
ตรวจสอบ ประเมินผลและนิเทศการศึกษา

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์